MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA BOLALAR NUTQINI O‘STIRISH MASHG‘ULOTLARIGA ILG‘OR INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI TATBIQ ETISH

Abdurazzakova Rayhon Musayevna
Sirdaryo pedagogika kolleji o‘qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalar nutqini o‘stirish mashg‘ulotlariga ilg‘or innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish va ulardan foydalanish yo‘llari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Ta’lim-tarbiya, mashg‘ulot, innovatsiya, nutq, uzluksiz ta’lim, texnologiya, mahorat, ko‘nikma.

Annotation: The article describes the ways of introducing and using advanced innovative technologies in the development of children's speech in preschool educational institutions.

Keywords: education, training, innovation, speech, continuing education, technology, skills, and skills.

Maktabgacha ta’lim sohasi uzluksiz ta’lim tizimining birinchi bo‘g‘ini hisoblanib, u har tomonlama sog‘lom va barkamol bola shaxsini tarbiyalash va maktabga tayyorlashda g‘oyat muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalar nutqini rivojlantirish ishlari tegishli dastur asosida amalga oshiriladi, mazkur dasturda atrof-olam haqidagi bilimlar doirasi, tegishli lug‘at

hajmi hamda bolalarning har bir yosh bosqichida o‘zlashtirishlari lozim bo‘lgan nutqiy mahorat va ko‘nikmalari belgilab qo‘yilgan bo‘lib, u muayyan shaxs sifatlarini tarbiyalashni ko‘zda tutadi (masalan, dialogic nutqni rivojlantirishda dastur kirishimlilik, xushmuomalalik, bosiqlik kabi sifatlarni tarbiyalash zarurligini ta’kidlaydi). Nutqni rivojlantirish dasturi ham, umuman olganda, ilmiy asoslarga qurilgan. U butun mazmuni bilan maktabgacha ta’lim nazariyasini amalga oshirishga, ya’ni bola shaxsini har tomonlama rivojlantirishga yo‘naltirilgan. Dastur asosini psixologiya va turdosh fanlarning bolaning og‘zaki nutqni egallab olganligi va uning bilish faoliyatining o‘ziga xosligi haqidagi ma’lumotlar tashkil etadi, bu esa turli yosh bosqichlarida bolalarga nisbatan talabning hajmi va izchilligini belgilaydi. Shuningdek, dastur bolaning rivojlanishida faoliyatning yetakchi ahamiyatga ega ekanligi haqidagi muhim pedagogik qoidani hisobga olgan holda tuzilgan, shuning uchun nutqni rivojlantirish dasturi turli faoliyat turlari (o‘yinlar, mashg‘ulotlar, mehnat va boshq.) bilan taqqoslangan.

Dasturni o‘rganishni nutqni rivojlantirishning asosiy vazifalarini eslatib o‘tish bilan boshlash mumkin. So‘ngra bitta guruh misolida ushbu asosiy vazifalarning mazmuni qandayligini va u dasturning qaysi bo‘limlarida uchrashini ko‘rsatish zarur.

Yuqorida qayd etilgan jamoaviy muhokama singari tarbiyachiga boshqa yosh guruhlari dasturlarining matnlarini o‘rganib chiqish taklif etiladi. Navbatdagi mashg‘ulotda dasturiy materialni alohida vazifalar bo‘yicha qiyosiy tahlil qilish o‘tkaziladi, materialni yosh guruhlarida izchil ravishda murakkablashtirib borish qayd etiladi. Maktabgacha tarbiya sohasi xodimiga dasturni yakka tartibda va ayni paytda jamoa bo‘lib o‘rganishga to‘g‘ri keladi. Maktabgacha ta’lim tashkiloti direktori yoki katta tarbiyachi har yili sentyabr oyida tarbiyachilarning o‘z yosh guruhlari uchun dasturning tegishli talablarini ajratib olishlari, ularni o‘zlarining yosh guruhlariga mo‘ljallangan dasturiy talablar bilan ko‘rgazmali taqqoslash, ularni aralash guruhlar dasturi bilan ko‘rgazmali taqqoslash uchun nutqni rivojlantirish dasturini tarbiyachilar ishtirokida jamoaviy muhokama qilishni o‘tkazishlari lozim.

Og‘zaki nutqini o‘stirish bo‘yicha o‘tkaziladigan mashg‘ulotlarda asosan, bolalarning og‘zaki nutqini o‘stirish bilan birga nutqni grammatik tomondan to‘g‘ri

shakllantirishga:

- nutqning morfologik va sintaksis tomonlarini shakllantirishni davom ettirish;
- sodda va qo‘shma gaplar tuzish, bunda barcha so‘z turkumlaridan foydalanishga o‘rgatish, bolalarni gapirganda sonni otga, sifatni otga, sifatni fe’lga to‘g‘ri ishlatish malakalarini takomillashtirish;
- tovush va so‘zlarni to‘g‘ri talaffuz etishga, ravon gapirishga;
- mustaqil hikoya qilishga e’tibor beriladi. Og‘zaki nutqini o‘stirishda mustaqil hikoya qilishga o‘rgatish katta o‘rin egallaydi: bolalalarni o‘z hayotlarida uchragan voqealar, suratlarga qarab, tarbiyachining taklif qilgan mavzusi asosida hikoyalar tuzishga o‘rgatiladi. Tayyorlov guruh bolalarining hikoyalari mazmunan bog‘langan, ma’lum izchillikda, grammatik tomondan to‘g‘ri tuzilgan bo‘lishi kerak.

Maktabgacha ta’lim tashkilotining asosiy vazifalaridan biri bolalarning o‘z xalqining badiiy tilini o‘zlashtirib olishlari natijasida ularning to‘g‘ri og‘zaki nutqini shakllantirishdan iboratdir. Bu umumiy vazifa quyidagi maxsus vazifalardan iborat:

nutqning tovush madaniyatini tarbiyalash, lug‘atni boyitish, mustahkamlash va faollashtirish, nutqning grammatik to‘g‘riligini takomillashtirish, og‘zaki (dialogik) nutqni shakllantirish, ravon nutqni rivojlantirish, badiiy so‘zga qiziqishni tarbiyalash, savod o‘rgatishga tayyorlash.

Bolalar nutqini rivojlantirishni tegishli dastur asosida amalga oshirish zarur.

Ushbu dasturda atrof-olam haqidagi bilimlar doirasi va lug‘at hajmi, har bir yosh bosqichida bolalarda shakllanishi lozim bo‘lgan nutqiy mahorat va ko‘nikmalar belgilangan bo‘lib, u shaxsning muayyan sifatlarini (kirishimlilik, xushmuomalalik, bosiqlik) tarbiyalashni ko‘zda tutishi lozim.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Kamoldinov M., Vaxobjonov B. Innovatsion pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent.: Talqin, 2010-yil.
2. Farberman B. Ilg‘or pedagogik texnologiyalar. Toshkent. “Fan” 2000-yil.